

Budapest, 1908. április 4.

7. szám.

NÉPNEVELŐK LAPJA

**A MAGYAR TANÍTÓK OTTHONÁNAK
TANÜGYI, TÁRSADALMI LAPJA**

NEGYVENHARMADIK ÉVFOLYAM

SZERKESZTI

HAVAS ISTVÁN

BUDAPEST, 1908

NEUWALD ILLÉS UTÓDAI KÖNYVNYOMDÁJA

Szerkesztőség: Budapest, VII. Bethlen-utca 8. sz. I. em. 10.

TARTALOM.

Az Otthon közgyűlése előtt. (Hs.) — Gárdonyi Géza. *Szabó Kálmán.* — A kísérleti pedagógia gyakorlati értéke. *Pintér Zsigmond.* — A helyesírás tanítása. *Bertalan Ilona.* — Egyesületi élet: Felolvasás az Otthonban. *R. I.* — Lapok: A gyermek. A Magyar Nyelvőr. Magyar Katonai Közlöny. — Tanügyi, társadalmi élet: Forel Ágoston. *Vas.* — A szociális kérdés és a magyarság. Az Otthon hangversenye. A Budapesti Tanítók Segítőegyesülete. Két tanfelügyelő kitüntetése. Halálozás. Az iparraiziskola. Pályanyertes tanfériak. Megbízottak. Tanítói állások szervezése. A Népnevelők Könyvtára. — Hirdetések

A Magyar Tanítók Otthona célja, hogy a székesfővárosban működő tanítók közt a kartársi érzületet fejlessze, erkölcsi, társadalmi és anyagi érdekeiket előmozdítsa; nemkülönb, hogy a fővárosi tanítók és tisztviselők között az érintkezést és természetes közös érdekeket ápolja. Célja, hogy mind a fővárosban, mind a vidéken működő tanítószolgálatot s a közoktatás egyéb munkáit és barátait egy olyan intézményben egyesítse, mely szellemi és anyagi erejénél fogva képes legyen a magyar népoktatásügy fejlesztésének és felvirágoztatásának hathatós tényezőjévé válni.

A fővárosi tagok évi tagdíja: 20 korona, a vidékieké: 8 korona, mely tagsági díj fejében a *Népnevelők Lapja* is jár.

Elnökség: Elnök-igazgató: *Barca Albin*, székesfőv. igazgató-tanító, tanügyi elnök: *Nagy László*, tanítóképzői igazgató, gazdasági elnök: *Faller Jenő* székesfővárosi tanító.

Titkár: *Kalász Benedek*, székesfőv. tanító.

Jegyzők: *Gondos József*, *Kindlovics Pál* és *Rózsa Ignác* székesfőv. tanítók

Könyvtáros: *Tóth Kurucz János*, szfőv. tanító. Könyvt. órák: minden pénteken 4–6.

A M. T. Otthona helyisége: *VIII. ker., József-körut 8. sz. alatt van.*

A Népnevelők Lapja a M. T. Otthonának a kiadásában és tulajdonában jelenik meg. Hivatalos közlönye ezenkívül a M. Tanítók Országos Bizottságának és a Budapesti Hivatalos Tanítótestületnek.

Előfizetési ára egész évre 12 korona, fél évre 6 korona, mely összeget a M. T. Otthona címére és helyiségeibe (József-körut 8. sz. alá) kell küldeni.

A székesfőv. községi iskolák igazgatói és vezetői a t. Tanács 7656/1903 VII. számú engedélye alapján az előlegből fizethetnek elő a Népnevelők Lapjára.

Dolgozótársaink, akik írói munkásságukkal támogatni fogják a Népnevelők Lapját: *Barca Albin*, *Barna Jakab*, *Bárdóc Pál*, *Bajza Margit*, *Bély Mihály*, *Bursics Ernő*, *Csáky Elek*, *Csillai Kálmán*, *Dorogsághy Dénesné*, *Ember János*, *Erődi Ernő*, *Freund Vilma*, *Faller Jenő*, *Farkas Irén*, *Garam Jenőné*, *Gozsdu Mária*, *Gerley Szevér*, *Gondos József*, *Hajnal Adolf*, *Havas Mihály*, *Hittig Lajos*, *Ilosvai Lajos Károly*, *Jablonkay Géza dr.*, *Jeny József*, *Kapy Rezső*, *Kemény Simon*, *Kéméndy Rezső*, *Kalász Benedek*, *Kindlovics Pál*, *Kiss Béla*, *Kiss Ildebert*, *Koncsek Lajos*, *Kubinyi József*, *Leviczky Aladár*, *Lissák Kálmán*, *Mócsy László*, *Móra István*, *Moussong Géza*, *Nagy Lajos*, *Nagy László*, *Nádas Kálmán*, *Perényi Lajos*, *Pintér Zsigmond*, *Révhegyi Iván*, *Ronts István*, *R. O.*, *Rózsa Ignác*, *Szabó Dezső*, *Sántha Lajos*, *Schön József*, *Senyei Ferenc*, *Simon Lajos*, *Soltész Kálmán*, *Sretvizer Lajos*, *Sturcz György*, *Szabó Kálmán*, *Szabó Viktor dr.*, *Száva János*, *Székely Károly*, *Sziklás Adolf*, *Szöke István*, *Velösy Lipót*, *Viola Lajos*, *Wehner Gyula* *József*, *Weszely Ödön dr.*

NÉPNEVELŐK LAPJA

TANÜGYI, TÁRSADALMI LAP.

MEGJELENIK MINDEN MÁSODIK SZOMBATON.

Kiadótulajdonos: a MAGYAR TANÍTÓK OTTHONA
Budapest, VIII., József-körut 8. sz. alatt.
Előfizetési ár: egy évre 12 korona,
melyet a kiadótulajdonos címére kell küldeni.

A szerkesztő lakása:
Bpest, VII. Bethlen-utca 8. sz. I. em. 10.
A lapot illető minden szellemi közleményt,
cserepéldányt ide kell küldeni.

Felelős szerkesztő: HAVAS ISTVÁN

Az Otthon közgyűlése előtt.

Társadalmi, politikai, irodalmi életünk tele van jelszavakkal: szinte fülledt tőlük a közélet párás levegője. S éppen ilyen tanítói életünk is. *Szabad* egyház, *szabad* állam, *szabad* tanítás jeligéi röpködnek a levegőben egyfelől, s mindezeknek ellenkezőjén munkálkodnak egyesek másfelől. E kavargó kohóból ki fog majd kristályosodni a tiszta igazság; ami azonban se nem könnyű feladat, se nem megy oly gyorsan, mint az optimisták hiszik. Aki jó szolgálatot akar tenni nemzetének, embertársainak (s nem önmagának), az tárgyias elfogulatlanságával az igaz eszmék kiforrását segíti elő.

Lapunk kerete azonban nem engedi meg, hogy messze menjünk elmélkedéseinkkel; nekünk itt kell maradnunk a tanítói élet mesgyéjén, mely ha nem is nagyobb amazoknál, de nem is kisebb; fontosságra nézve pedig az elsők közül való.

Amilyen a tanító, olyan az iskola, meg a tanítás. A szocialista tanító vörös posztóval vonja be a tanterem falát, a klerikális: feketével; az igazi tanító, a túlságok hazugságaitól ment tanítói lélek: meghagyja a maga valóságában az igazság tündöklő fehér színét. Ez a tárgyilagosság; ez az egyenetlenség a forrongó eszmék kristályosodásának; hanem ehhez a bölcseségnek, a lelki erőnek oly magas foka kívántatik, ami nem található mindenkiben.

Mit kell tenni tehát, hogy ezt a magasabb lelki fokot minden tanító elérje?

Meg kell teremteni, ha nincs még meg, a tanítói közszellemet, ezt a csodálatosan kiható szellemi erőt, mely egyszerre ezreket tölt be, ezreket vezérel egy irányba, s ezreket egyesít láthatatlan s mégis mindennél erősebb szellemi karjaival.

Mivel pedig a tanítói közszellem még mindig nincs meg, rá kell mutatnunk azokra az eszközökre, melyek segítségével meg lehet, nem: *meg kell azt teremtenünk.* Kettő van mindössze: a *tanítói egyesületek* az egyik, a *tanügyi sajtó* a másik.

Fővárosi viszonyainkról szólva, s nem véve most számba kisebb célért szolgáló egyesületeinket, a *Magyar Tanítók Otthonára* és a *Budapesti Hiv. Tanítótestületre* irányítom az olvasó figyelmét, mint olyan két egyesületre, melyek két egymással küzdő irányít szolgáltnak. Szabad egyesület az egyik, hivatalos: a másik.

Ma, amidőn minden szellemi korlátot, minden nyugót, minden terjeszkedést akadályozó kinai falat le akarunk dönteni s utunkból eltávolítani, mi sem természetesebb, minthogy a lelkek vágyódása a szabad egyesület felé vonzza az embereket. Ha nincsenek is bent valamennyien, mégis csak ide húzódnak s nem kell egyéb, mint egy lelkesebb alkalom, s örvendve lép be mindenki, az is, aki eladdig megfeledkezett e kötelességéről. Mint mindennek: a szabad egyesületnek is van emelkedése és esése. Mondjuk, hogy az Otthon esett a közelmúlt időkben, (közöny fogta el az embereket), de hogy emelkedik és emelkedni fog a legközelebbi jövőben: pozitívum gyanánt lehet állítani. De hát a Hivatalos Tanítótestület valami szédítő magasságra emelkedett talán? Szó sincs róla, pedig nagy erőfeszítést, nagy küzdelmet, nagy munkát fejtett ki, hogy legalább annyira vesse meg a lábát, hogy azon megállni tudjon. Új alapszabálytervezetet dolgozott ki, (a korlát megerősítése volt ez, holott inkább dönteni kellett volna), s midőn el kellett buknia véle, újra fejeztette, egy szerencsés pillanatban el is fogadtatta, de mi kételkedve hiszünk valami fényes jövőben. Nem az ott levő derék emberek munkájában kételkedünk mi, hanem egyáltalán abban az egész szervezetben, amely nincs összhangzásban a *korszellemmel*. Azzal a korszellemmel, mely az ideálokat csak addig követi, amíg azok realizálhatók. Az a hetvenes évekbeli, kissé túlmagasán járó eszménység teremtette meg ezeket a tanítótestületeket, amikben sok mindenféle légiség van, de nincs kézzel fogható olyan erkölcsi, szellemi vagy anyagi ellenérték, mely világosan dokumentálná, hogy érdemes érte küzdeni. Ezért utaltunk mi egy multkori cikkünkben is: a tanítói kamarákra, amelyek már azóta is foglalkoztatják a tanítói elméket.

Nem célunk most azonban bővebben foglalkozni a hivatalos Tanítótestülettel s hogy valaki félre ne értsen: nem is akarjuk támadni, amint az sorainkból ki is világlik. Célunk nekünk, hogy a szabad egyesületekre hívjuk fel a figyelmet, a szabad egyesületek közt is azok legkülönbjére: a Magyar Tanítók Otthonára, (kivált most, amidőn évi közgyűlésére teszi előkészületeit), mint olyanra, mely a közszellem létrehozásában elüljár.

Korszertü, modern intézmény ez, amelynek épp abban rejlik nagy ereje, hogy minden kényszerítő erő nélkül: szabad akaratából teremtette meg a tanítótság. Hatalmasan fellángoló lelkesedés alkotta meg, ebből táplálkozott eddig, s ez fogja éltetni ezután is. Kiállotta az időnek, eséseknek és emelkedéseknek próbáját s értéke kifelé a nagyközönségre mindig erős hatással volt. Köztünk — sajnos — sok ellensége támadt; konzervatív természetűek vagyunk, megijedtünk spontán megnyilatkozó modernségétől, szabadabb lélekeze-

tétől. Aztán kicsit szeretjük a személyeskedést is, amiből folyik sok fölösleges érzékenykedésünk. Ha kormányzati hibák fordultak elő, nem hogy *cselekedtünk* volna ellenök vagy megjavításukra, hanem duzzogva félrevonultunk, majd meg kiléptünk.

Ezek nagy hibák s onnan erednek, hogy még mindig nincs meg bennünk a tanítói közszellem. Kezd ébredni, itt-ott megnyilatkozni, mint mondtam is már; de véglegesen megteremteni mégis csak a szabad egyesületi intézmény van hivatva. Az az egyesülés, amely az érdeklődést, a figyelemnek közös dolgainkra való irányítását, a közért való áldozatkészséget állandóan fentartja és neveli.

A szabad egyesületben az elvi harc sohasem veszedelem, sőt acélozza annak jellemét, akár az egyénnél s mindenkor a legösszhangzóbb dolgokat, a legszebb eredményt hozza létre. A hivatalos intézményeket egy-egy elvi harc úgy kihozza néha sodrából, hogy teljes munkaképtelenség következhetik be s a tagoknak nemcsak figyelme, érdeklődése, hanem kötelességérzete is meglazul. Aki figyelemmel kísérte a köri közgyűléseket, láthatta azt a megdöbbentő közönyt, hogy a legszebb előadást sem figyelték meg az emberek; cigarettáztak és hangosan beszéltek, (a viláért sem akarjuk helyeselni ezt a rossz izlésű eljárást), úgy hogy egy szót sem lehetett hallani, az elnök többszöri figyelmeztetése ellenére sem. Mi ez, ha nem lazulása az érdeklődésnek! Lehetne talán tüntetésnek is nevezni a presszió ellen, de eredményében ez egyre megy, és semmi esetre sem a közszellem megteremtését célozza.

A drágasági pótlékért való harcot még együtt indította meg a múlt év őszén az Otthon a Tantestülettel. Az Otthon életébe kerülhetett volna, ha el nem szakad a hozzá nem illő szövetségestől, aki a közgyűlés meg nem tartásáért vívó értekezletét is épp a szegény Otthon falai közt óhajtotta diadalra vinni. Bezzeg másképp festett az eredmény azonnal, amint az Otthon meghozta ismert és erélyes határozatát a drágasági pótlékért való küzdelemre. Az emberek megmozdultak s a legilletékesebb tényezők fordultak az elnökigazgatóságához, türelmet kérve, ami meg is történt, mert hiszen a bölcseségnek kárát sohasem lehet vallani. A határozat *meghozatala* is már többet tett, mint az azelőtt való minden eljárogatás.

Ime, néhány tünetnek, néhány eszmének a felvetése is világosan a szabad egyesületi intézmény részére billenti a mérleget, nálunk az *Otthon* részére. Viláért sem mondom, hogy a másikat üssük agyon, nem kell ezt tenni, mert amíg a törvényben gyökeredik, léte is biztosítva van. Tán valami hasznosat is tehet s jó kezekbe jutva: tett is és tesz is. Annyit tesz mindenestre, hogy egy csomó, közügyeinkért áldozatra nem képes tanítónőnek és tanítónak legalább megfogja a kezét és kényszeríti a közért való némely áldozatra. (Ha ebben ugyan van valami köszönet, mert az ilyen népet csak az erős közszellem sodorhatja magával igazában!)

Mindezek után kimondhatjuk tehát, hogy a M. T. Otthona az egészséges tanítói közszellem megteremtésének egyik elsőrangú tényezője, a társadalomra ható erőnknek legpregnánsabb szimbóluma,

s így élete, felvirágoztatása: nekünk tanítóknak legfontosabb érdekünk.

A tanítói közszellem megteremtésének második hatalmas esz-köze a tanügyi sajtó. Az Otthonnak pedig sajtója is van és ez mi vagyunk: a Népmvelők Lapja. A mi cselekedetünkről nem beszélhetünk itt, azok elbírálását az olvasóra bizzuk. Minden szerénységünk ellenére is azonban ki kell mondanunk, hogy tetteinkben minden alkalommal őszinteséggel, becsülettel és józiséssel óhajtunk eljárni, ami komolyságunknak legeltagadhatatlanabb jele. Nincs egyébre szükségünk nekünk sem, mint az Otthonnak, hogy azok, akiket szolgálunk, hasonlóan támogassanak.

Ennyit el kellett mondanunk a bekövetkezendő közgyűlés előtt, hogy a figyelmet fölhívjuk s az eszmék tisztázására nézve segítséget nyújtunk.

(Hs.)

Gárdonyi Géza.

Irta: Szabó Kálmán.

Ez a név már mint ünnepelel írói név van elnotálva a magyar irodalom évkönyveibe. Vers, novella és színmű írták be nevét ide. Pedig ez a név kezdetben mint szürke tanító kelt az élet göröngyös útjára. Életének tavaszán az abé-abot tanította Gárdonyi is, mint mi a sorsnak mostoha gyermekei. Csak a tanítói életnek keserőségei riasztották ki belőle az író. A kagylóból a fájdalom izzadja ki a becses gyöngyöt. Gárdonyit is, az élet elviselhetetlen fájdalma kergette irodalmunk gyöngyeinek termelésére. Ha ez a körülmény nem zokog bele életébe, a gyertya talán örökre a véka alatt maradt volna.

Gárdonyiban nekünk tanítóknak azonban nemcsak a szép-irodalmi, hanem a tanügyi író is okunk van nagyra becsülni. Hogy milyen értékes tanügyi írói kvalitás is, azt csak most, midőn fővárosi olvasókönyveink megjelentek, van szerencsénk igazi mértéke szerint megismerni.

Tudvalevő, hogy elemi iskolai olvasókönyveinknek nemcsak tárgyukban, hanem az egyes olvasmányoknak szerkezeti és kifejező voltában is igazán mintát kell nyújtaniok. Ez a kíváncsalm annyi-val inkább jogosult, mert hiszen az olvasókönyv az elemi iskolai tanulóknak éppen azt a szolgálatot teszi, mint a felnőtteknek egy egész, kiténő auktorokból összeválogatott könyvtár. Teljes kollektivitásában kell nyújtania a szépirodalomnak és az összes ismeret-köröknek itten felhasználható egyes kiváló alkotásait. Amellett a stílusban, a szókinccsek nyújtásában is a gyermek értelméhez, naivitásához kell alkalmazkodnia, mert különben célját, hatását veszti. A gyermeki ész mértékéhez való eme simulás nagyon nehéz. Ez még a legkitünőbb íróinknak sem sikerül mindég. Legfellebb azoknak, akik sokat forgolódtak a gyermekek, a nép között, amely két

fogalom, ami azoknak a felfogását és értelmét illeti: csaknem azonos.

Nos, Gárdonyi Géza e tekintetben is kivétel. Olvasmány darabjainak tárgyai, ezeknek egyszerű, világos, könnyen áttekinthető szerkezete, amely ment minden kusza vonástól, a gondolati egységnek ártalmára való szétszóródástól, oktalan kitérésektől, őt a gyermekirodalom kitűnő képviselőjévé avatják. Stíljének nemes egyszerűsége, keresetlen választékossága, népies közvetlensége, a gyermeki észhez mért vonzó, megvesztegető előadása mind azt mondják, hogy ott az embert a gyermekek nevében igazán jókedvében csókolta a muzsa homlokon. Olvasmányai például kifejező szemléletes voltakban, szerkezetükben, hangjukban annyira karakterisztikusak, hogy nem is kell megnéznünk, de nemcsak nekünk, hanem még a gyermekeknek sem az aláírást és rögtön kitaláljuk, hogy ezt, vagy amazt az olvasmányt nem írhatta más, mint Gárdonyi. A gyermeksereg már örül, ha olvasmánya kerül sorra, mert előre tudja, hogy kivételes élvezetben leszen része. De örül a tanító is, mert a feldolgozásban Gárdonyinál nem kell sokat izzadnia. Amennyiben az író logikus elméje, írói könnyed rutinja oly mesteriesen, természetesen fűzi össze egy organikus egésszé az olvasmány gondolati darabjait, hogy az egyes gondolatrészek a másokra minden döccenés, törés nélkül siklanak át. Mindezeknek ellenére a gyermekek az egyes gondolatrészeket nemcsak átértik, hanem minden nehézség nélkül azokat határolni is tudják és egész könnyűséggel szerves egésszé is képesek konstruálni. Vonzó ereje nyilvánul abban is, hogyha csak lehet, kerüli a lusta, ásitózó leírást, hanem abba is cselekvést önt, mert tudja, hogy a gyermek élénk lelke nem képes egy ponton sokáig pihenni. Az anyagba, a térbe és létbe mozgást lehel, mintegy sejtetvén velünk, hogy életet csak élet érdekel. Ezért szeretik a gyermekek annyira Gárdonyit. Emellett, mint fentebb mondtuk, nyelvezete, ennek népies fordulatai, zamata, színezése mind törölmetszett magyar hajítások, amelyek mind természetesek és könnyedén megtalálják az utat a gyermek lelkéhez. A gyermeki lélek szerencsésebb interpretálóra nem is találhatna, mint éppen ő benne. Írói vénája kiváló íróvá, gyermekolvasmányai pedig az ország első tanítójává avatják őt. Olvasókönyvünknek becsét nagyban emeli, hogy ennek az első tanítónak neve helyet foglal benne.

A kísérleti pedagógia gyakorlati értéke.

Irta: *Pintér Zsigmond.*

IV. Az olvasás tanítása. Az olvasás problémája századokon keresztül foglalkoztatta a tanítókat. Számtalan gyakorlati fogást és módszert eszeltek ki, hogy az olvasás-tanítást megkönnyítsék. Keresték, kutatták azt a módozatot, amely szerint gyorsabban taníthassák

meg tanítványaikat olvasni. Mert az olvasás segítségével ültethették el az összes tudományok alapvető tételeit. Csak az olvasás segítségével nevelhették fel gyermekeiket az illető kor ismeretkörében. Mert a szóbeli ismeretnyújtás nem lehetett eléggé alapos, minthogy tisztán az emlékezőtehetségre támaszkodott. Ezért is fejlesztették az emlékezetet oly nagyon, hogy amit az olvasási készség hiányában elsajátítani teljesen nem tudtak, némileg pótolják emlékezőtehetségük révén. Tehát már századok óta folyt a küzdelem az olvasás-tanításnál felmerülő nehézségek ellen. Csakis a pszichológiai kutatások és kísérleti vizsgálódások folyamán jutottak arra az eredményre, hogy tudományos alapon állapítsák meg a különbséget a gyermek olvasása és a végcél gyanánt kitűzött feladat között: a felnőtt ember olvasása között. Másodszor tisztába kell jönni a feladat megoldhatása érdekében: hogyan olvasnak a gyermekek fejlődésük, gyakorlati olvasási készségük egyes fokozataiban? És ha ezeket tudományos alapon, gyakorlati tapasztalatokkal támogatva határozottan megállapíthatjuk: akkor találtuk meg az olvasás-tanítás problémáját és ennek megoldását.

Első sorban meg kell tehát ismerkednünk az olvasás elméletével, hogy megfigyelhessük az olvasásnál összeműködő részlet-folyamatokat. Csak akkor ítélezhetünk az egyes folyamatok alkalmazhatóságáról. Mert mit jelent: olvasni? Tárgyi alakokkal felruházni a fogalom- és nyelvi kifejezések optikai jeleit, hogy ezeket megértsük.

És így látjuk, hogy az olvasásnál kétféle folyamat van: 1. A nyelvi vagy akusztikai folyamat és 2. egy optikai. A nyelvi folyamat a hangtani analízis; az optikai folyamat az analizált hang szintézise. Ebből kifolyóan az olvasás-tanítás feladata, hogy a gyermek megismerje a betű-alakot a betű-alak hangértékével szorosán egybekapcsolva. Ezeket a kombináltan előforduló alakokat analizálja és optikailag egybefűzze. Hozzájárul az előálló szó értelmének aperciálása.

Mindez olyan gyorsan, tökéletesen történjék meg, hogy készségének fejlődésével már az első tekintetre felismerje a leírott, nyomtatott sorokat és az ezekben kifejezett gondolatot. Ezt a célt szolgálták az eddigi különféle eljárások. Maguk ezek az eljárások is haladó változásokon mentek keresztül javítgatások következtében. A betűzítettő, silabizáló, hangoztató, fonetikai, szókép-alkotó és írva-olvasó módszerek folytonos próbálgatásoknak időről-időre szóló eredményei, hogy a gyermeket olvasási készséggel ruházzuk fel.

Hogyan olvas a gyakorlott, felnőtt ember? Az alkalmazott kísérletek igazolták: a szem olvasásközben nem tekint egyenes s sugarakkal előre, hanem a látásvonal ugrásokat tesz és nyugvópontokat keres. A tekintet követi ugyan a sorok irányát, de a látásvonal nem a betűk közepére esik, hanem ezeknek felső részére. A szem tekintetével sohasem futja be az egész sort, hanem csak belső terjedelmét, ezt is megszakításokkal. Vagyis nem a sor kezdetén nyílik meg, hanem valamivel beljebb, a középrész felé

megpihen és bizonyos távolságra a sor végétől ívalakban áttér a második sorra. A második sorban már két nyugvópontot keres, míg a harmadik sorban már három nyugvópont van. Minél nehezebb a sor szövege, annál több a nyugvópont, ami egész hétig emelkedhetik. Gyakorlott olvasó a szavak felét, harmadrészét, sőt néha csak ötödrészét vizsgálja csak. A vizsgálódási pont két szó közé is eshetik. Ezek a vizsgálódási pontok mutatják meg: mennyire nélkülözheti a gyakorlott olvasó az egyes szavak megtekintését. Minden felnőtt olvasó az ő olvasási mezejében reprodukálja az előforduló szók értelmét. Olvasási mező az a tér, amit egy tekintetre átlát. Az u. n. *tachistoskop* készülékkel ellenőrizte Meumann, hogy milyen utóképek irritálhatják a felfogó képességet a szemsugár szétszoródásával. Ha ezeket mellőzi, akkor megállapíthatja, hogy felnőtt ember egész szócsoportot fog föl tekintetében és értelmében egyszerre. Bizonyíthatja azzal, hogy felnőtt ember a sajtóhibákat, kisebb szócskákat elnéz. Egyes szavak olvasása épp annyi időt igényel náluk, mint egyes betű felismerése, amint ezt J. M. Catteil kimutatta. Egyes szavak felismerése és a szövegben való megértése annyi időbe kerül, mint egész szócsoport.

A gyermekek ellenben akár kezdők, akár haladók, bizonytalanabb optikai folyamatot végeznek. Ez okozza a találgatást és az odaképzelt szó olvasását. Korlátolt keretekben mozgó szókinccse szintén akadályozza a gyors, a tekintettel egyszerre haladó és történő megértésben. Igen kevés és kis mértékű optikai inger elégséges már arra, hogy bennük igen sok feltevést okozzon, tehát találgatnak. A kezdő gyermek minden egyes szó elolvasásánál annyi akaratérő kifejtést produkál, ahány betűből áll a szó, tehát szintetikusan olvas. Azért kell a gyermeknél a szó fogalmát előbb megismertetni, nehogy akaraterejének működése szétforgácsolódjék; ehelyett az apperceptio az optikai folyamattal egybekapcsolódhassék.

Hogy tehát az olvasási készséget elérhessük, ügyelnünk kell arra, hogy a gyermeknél az optikai megfigyelés mind a szó egészében, mind részleteiben a lehető legélesebbé váljék. Az olvasásnál megosztott akusztikai-motorikus ingerek egybekapcsolódnak az optikai ingerrel. Azaz, hogy amint tekintetével felismerte a betűt, ugyanakkor mondja is ki. Figyeljünk arra, hogy a gyermek az egész szót lehetőleg egyszerre ejtse ki. Szolgáljunk mindenkor szó és tárgyi magyarázattal. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül az itt mutatkozó pathológiai eseteket sem. Elérhetjük pedig az olvasási készséget, ha az előkészítő előgyakorlatoknál alakok — tárgyak szemléltetésével térünk át a betűalakokra. Nagyon jó szolgálatot tesz tehát akár az u. n. jelképes, akár az eleven ABC használata. Így a gyermek az értelmi, akusztikai folyamattal összeköti az optikai folyamatot. Ha már most egy-egy szót ilyen alakokból összeállítunk: csak a legcsekélyebb gyakorlatra van szükség, hogy a rész-képzeteket egy, a szó értelmét magában foglaló képzetté fejlesszük. Ezt az eljárást követik iskoláinkban. Az írás már csak kiegészítő rész. Intenzívvé teszi az olvasási készséget és kézügyességet nyújt.

A helyesírás tanítása.

Irta: Bertalan Ilona.

Alig van európai nyelv, amely a helyesírás tanításának könnyűségében a magyar nyelvvel összehasonlítható, még is, tanulóink írásbeli dolgozatait nézve, el kell ismernünk, hogy nincs meg a kellő eredmény, sok a hiba, a javítani való. Midőn a helyesírás tanításának módszeréről beszélünk, a tanítói eljárást akarjuk megállapítani: első sorban ismernünk kell a hibákat, a helytelenségeket. Keresnünk kell a hibák eredetét, szülőökát s ehhez kell alkalmazni az eljárást, a tanítói módszert.

A helyesírási hibák okát keresve, főképp az alsó osztályokban tapasztaljuk, hogy az ok fiziológiai; az érzékek (hallás, látás és beszédszervek, nyelv, orr, fog, stb.) fogyatékoságából, gyakorlatlanságából erednek. A hibák oka másodsorban pszichológiai tényekre, a lelki élet képességére vezethető vissza, végül harmadsorban tanítói eljárásunk fogyatékoságából, felületességéből és a körültekintő figyelem hiányából, a nyelvi tényeknek egyszerű grammatikai, nem egyben fiziológiai magyarázataiból erednek.

A helyesírás tehát nem csak ügyesség és készség, mint a fővárosi tanításterv (47. old.) mondja, hanem magasabb foku értelmi művellet, amely csak a szerzett ismeretek biztos tudása, a sok gyakorlat által lesz mehanikussá, de az ügyességnek még ekkor sincs hozzá semmi köze.

A helyesírás szabályainak tudása szerintem nem oly másodrendű dolog, mint a fővárosi tanterv mondja, de tanítása, megértetése nem csak grammatikai alapon, de fiziológiai magyarázat adása mellett is tanítandó.

Megkísérlem a helyesírás tanításának módszerét adni ezen elvek figyelembe vétele mellett.

A hibák. (Írásbeli dolgozatokból véve.) Vannak olyan hibák, melyek valójában íráshibák, tollhibák, nem igazi helyesírási hibák. Ilyen íráshibák a rokon hangok (*t, d, — ty, gy, — p, b, — k, g, — sz, z, — s, zs, — f, v —*) felcserélése. Igen gyakori hiba az alsó osztályokban, főképp idegen anyanyelvüeknél, de a felsőbb osztályokban is előfordul. Pl. III. oszt. *Imátkoznak*, ^(d)*peülnek*, ^(b)*imát-* ^(d)*koszna*, IV. oszt. *mind*, ^(t)*dulajdonsák* (g), *játszig* (k), *ország* (g), *leknagyobb* (g), *visze* (z), *terméken* (ny), *habog* (k), *tükörépen* (b).

Az ilyen hibák oka többnyire a szerveknek, fülnek, nyelvnek tökéletlensége, ritkábban agybeli (értelmi) tévedés, csalódás, helytelen felfogás és képzet-alkotás. A gyakorlatlan fül nem világosan, tisztán veszi fel a hang érzetét s hamis képzetet alkot az agyban; a *k* és *g* a *t* és *d* határozott jellege elmosódik, csak a közös vonás marad. Az így keletkezett hamis képzetnek provokált földidézés az emlékezetben szintén hamis és téves lesz.

Tollbamondás alkalmával a tanuló az imádkozunk *d* hangját nem tisztán hallja; minek folytán agyában ennek helytelen vagy határozatlan képe (képzete) akul s midőn a leírásra, a mechanikai kivitelre kerül a sor, magában kimondja — hamis képzete helytelen reflex érzetté alakul, — s így hibás, helytelen betűt ír. *Hibás helyesírás szempontjából, de helyesen fedi az elmebeli munkát.* Ezek a hibák talán a fonomimikai módszerrel is kapcsolatosak, de kapcsolatosak a túlzott hangoztatásokkal is pl. á—ág, a hosszan kitarított *á* után a gyors *g* *k*-ás hanggá lesz a gyermeknél, ép így *d* és a *t* az *á—t*-ban stb.

Az olvasási előgyakorlatoknál az első összeolvasásoktól kezdve ügyelni kell a helyes és rendes, természetes kiejtésre. Mindig tiszta és helyes kiejtéssel beszéljünk, beszéltesünk, a hibásat azonnal javítsuk. Ha ilyen hibát követ el a gyermek, külön foglalkozunk vele, kipróbáljuk, hogy mely rokon hangokat cseréli fel az írásban s az „abc” könyv azon betűinek gyakori olvastatására fogjuk.

Gyakran hasonló eredetű, de többször csak felületességből eredő hiba gy-nek írásban *g*-vel való felcserélése vagy a *ty*-nek *t*-vel, az *ny*-nek *n*-nel, az *sz*-nek *z*- vagy *s*-sel. Értelmi eredetű a fordított írás: *gy*-vel a *g*-t, *ty*-vel a *t*-t, ez ritkább. Pl. III. oszt. Imádkozni (*z*), aszután (*z*). IV. oszt., eszszel (*z*).

A felsorolt hibák javítása könnyű, mert a hangok megkülönböztetése is könnyű. Egyedül *ly* és *j* az a hang, mely nagyobb nehézséget okoz, ezek felcserélése már igazi helyesírási hiba. Ezek írását begyakoroltatni kell. A felsőbb osztályokban az *ly*-re meglehet mondani: „Ezt ott írjuk, ahol a szót *l*-lel értelmesen és könnyen kimondhatjuk pl. *ily*(en *oly*(an, *ilen*, *olan*, *lyuk*, *luk*, (így mondja a dunántúli magyar).“

Az eddig említett hibákat hangtaniaknak mondhatjuk. Ide tartozik az igazi tollhiba is pl. *m* helyett *n*-t vagy fordítva írja a tanuló, *k* helyett *h*-t avagy mikor egyik-másik betű egészen kimarad pl. III. *kösznek* (ö), *tanítóénit* (n), *csegetnek* (n). Átmeneti alakja ennek az igazi helyesírási hibákra, ahol a kettős mássalhangzók közül csak egyet írnak, igen gyakori; pl: III. *regel*, *köszönek*, *előveszük* stb. Ezeknek a hibáknak a javításánál az eljárás a helyes szótagolás, szótagoló olvasás, és az írásnál a szótagolásra való szoktatás.

A hangtani és az alak vagy szótani helyesírási hibák között átmeneti alak a szeles és figyelmetlen munkából eredő külön szavak összeírása. Igen gyakori, főképp az elhamarkodott, elsietett olvastatásból ered. Pl. III. *Istenbenbízik*, *magyarokvagyunk*, *szünetvan*. Hiba-javítási eljárás: a kimért, értelmes, hangsúlyos olvastatás, s a gondos, fegyelmezett, ésszel végzendő munkára való szoktatás. Másrészt itt már nemcsak a gyakorlat, de kivált a helyesírás szabályainak ismertetése vezet célhoz. Szoktatni kell a tanulókat a helyes megfigyelésre, de magyarázat alakjában is kell fejtegetni, hogy az egyes szavak külön állanak, külön jelentésük van

s így külön is íratnak. Ha két vagy több szó együtt jelent valamit, összeírjuk — *összetettség*.

Az új helyesírási szabály szerint a névelőt sokszor összeírjuk a névmással, ha az hangsúlytalan *a-ki* lesz *aki*, *a-mi* lesz *ami* (vonatkozó névmás), éppígy egybe írjuk a határozó szókkal is *a-hol* — *ahol*, *a-míg* — *amíg*, *a-közben* — *aközben*. Ezáltal írásunk egységesebb lett.

Különös gondot kell fordítani arra, hogy az igekötők írását tudatosan használják. — Az igekötőt, ha az ige előtt áll, összeírjuk, ha utána áll, — külön szó lesz — külön írjuk.

Kérdés, mikor áll az igekötő az ige előtt? Ezt el kell dönteni, meg kell értetni a tanulóval. Pl. V. oszt. A gyermekeket átvitték a szomszédba. — Az igekötő elül áll. A mondat jelentő, értesítő — az *átvitelről* még nem volt szó, de éppen ezt akarjuk mondani. Ki vitte át a gyermekeket? Kérdő mondat. Igekötő az ige előtt áll. Az *átvitelről* szó volt. Felelet: Szabóné vitte át. Feleletben is az ige után jön az igekötő. Mindkét esetben a lényeg a *vívés*. Ez az igekötők írásának logikai magyarázata. Vagy ezen mondat: „Isten nevében kezdem el.” Nem helyes, nem logikus. Itt azt akarjuk mondani, hogy a kezdés elkezdés Isten nevében történik, de a fő a kezdés. Helyes és logikusan így hangzana: Elkezdem Isten nevében. Ezt akarjuk mondani. Ez kijelentés. Hogyan kezdem el? Felelet: Isten nevében kezdem el. De a kijelentést így is mondhatom: Isten nevében elkezdem. Természetesen helyesebb volna a *megkezdés*.

Az alaktani helyesírási hibák nagy része abból ered, hogy a magyar helyesírás nem mindenben a hangzást (fonetikát) követi, de egy pár hangzó találkozásakor a kiejtést mellőzve, a szó eredetét követve (genetikusan) írunk. (Vége követk.)

Egyesületi élet.

Felolvasás az Otthonban. Ezuttal két felolvasásról számolunk be. *Koris* Kálmán március 12-én és *Jablonkay* Géza dr. március 26-án egyforma címmel: „A rajztanítás az esztetikai nevelés szolgálatában” tartották meg előadásukat.

Mindkét előadó a modern rajzoktatásnak lelkes híve. És azok az eredmények, melyeket működésük révén a rajztanítás közben leszűrtek, még a konzervatív rajztanítót is képesek megteríteni az új irányhoz.

I *Koris* Kálmán előadásában körvonalozza azt a célt, melyet a modern rajzoktatással elérni lehet, s mely cél magas és tisztára művészi. Sikra száll a gyermek művészi egyéniségének megóvása mellett. Ne akarjuk mi — ugymond — a felnőttek esztetikai képességeit a gyermekre erőltetni, hanem fel kell kutatnunk a gyermek esztetikai sajátosságait; ezeket kell fejleszteni. A gyermek nem a sablonos szép, jó és igaz esztetikájához ragaszkodik. Az ő esztetikájának alapja: a gyönyörködtető, mulattató. Meg kell ismerni a gyermek esztetikai fejlődésének törvényeit és ennek a fejlődésnek akadályait elhárítani. Ez legyen a rajztanító főfeladata.

A gyermek művészetének alapoka alkotási vágyában nyilvánul és az alkotási gyönyörűség keresésében föltalálható.

A természet után való rajzoltatás kizárólagosságát elítéli és megjegyzi,

hogya a 8–10 éves gyermek, ha tárgyakat eléje adunk, nem azt a tárgyat rajzolja, hanem az agyában már kialakult formát mondja el. Az apró gyermeknél ugyanis az egyed csak nagy, durva formákban található, a típus rögződik meg inkább az agyában. Ezért uralkodó a gyermeknél az illusztráció rajzolás.

A gyermek rajzkészségének ez a foka artisztikus rajzolással alig van összefüggésben, ez a foka a gondolatnak novellisztikus elmondása, mely az íráshoz nagyon közel áll.

A második fok, a természet után való rajzolás, a részletek tulhajtott ábrázolásában nyilvánul meg. Ez nagyon természetes, mert a részletek felfedezése az újság erejével hat, s mindaddig, míg az újság ingere el nem mullik, a részlet köti le leginkább figyelmét. Lassanként a részlet az egészszel összhangba kerül, arányosság, formaszépség alakul ki belőlük és ezzel kezdődik a tulajdonképpeni artisztikus felé való haladás.

A novellisztikus rajzolásnak harmadik foka a kifejelett térbeli és alakbeli látóképesség. Itt már nem csupán elbeszél, hanem alkot is a gyermek. A gyermek művészeti meglátása a vonalak, színek, színtoltok, tömegek harmóniájának, ritmusának észrevezésével kezdődik.

Párhuzamot von előadó a régi és az új művészeti nevelés között. A régi passzív volt, azaz csak a műemlékek magyarázatát adta, és ha rajzoltatta is: csak azért, hogy annál bensőségesebben tudjon elmerülni a tanuló a műtárgyak szemléletébe. Az új nevelés a rajzolás aktív munkájával és ennek artisztikus kifejelettségével, a gyermek művészi hajlamainak kifejelettségével szolgálja a művészeti célt. Tehát aktív.

Koris Kálmán — aki maga is művészember — olyan magas követelményt állított föl az individualis művészeti nevelésre nézve, hogy annak megközelítése is fényes eredménynek tekinthető.

Lehetetlen hű képét adni e helyen mind ama szép eszméknek, melyeket e fölolvásban hallottunk. Csak azt emlíjük meg, hogy a nyomában keletkező vita is olyan magas és tárgyilagos volt, hogy ebből is sokat tanulhattunk.

Ebben a vitában Kende István és Bokor Miksa rajztanárok, Augusztiny Oszkár kartársunk és az elnöklő Nagy László vettek részt. Utóbbi a legnagyobb elismerés hangján emlékezett meg *Koris Kálmán* tartalmas előadásáról.

II. *Jablonkay Géza* dr. a rajzitanítás terén tapasztalt kísérletezés eredményét mutatta be még pedig nem csupán elméletben, hanem a gyakorlatban is.

Az a hatalmas rajzanyag, mellyel növendékeinek 3 évi munkáját mutatja be, a gyermek rajzok lélektanához rendkívül fontos adalékokkal szolgál. Előadó ugyanis minden rajzot egy már megelőzőleg megállapított igazság bizonyításaképpen csináltatott. Alapul véve Nagy Lászlónak fejezetek a gyermekrajzok lélektanához című kitűnő munkájában fölláított tételeket, az előtűnik bemutatott rajzok ezen tételek helyességét ismételtlen igazolták. A rajzok legnagyobb része a képzelet után készült. Annak bemutatása után, hogy az elemi iskolai kor ezt a rajzot kedveii leginkább, megállapítja előadó, hogy a képzeletbeli rajzolást kell leginkább kultiválni, mert ebben van az esztetikai gyönyörűség, az alkotás vágya leginkább.

A gyermek nem szeret természet után rajzolni ebben a korban. Az eléje tett tárgy nem elégíti ki rendesen a képzeletét. Rendkívüli érdekes példákkal illusztrálja ezt az állítást. Lerajzoltatott egy esernyőt. A gyermekek legnagyobb része az esernyőtípust rajzolta, de nem egyet, hanem egy egész esernyős boltot vevő közönséggel együtt.

A gyermek a maga jó szántából sohasem rajzol minta után, ha eléje tesszük is a tárgyat, ő az emlékezetében levő témát fogja megrajzolni. Ezt *Koris Kálmán* is megemlítette. Előadó szerint az elemi iskolában nem lehet művészeket nevelni. A cél az, hogy a gyermek vegye észre, hogy a gondolatot szép csinos rajzban is ki lehet fejezni és a tetterő, az alkotás vágya rajzban is megnyilatkozhatik. Kedveltessük meg a természetet, mert ez a művészet alapja. A művészet honából száműzve van a gonosz. Mély meggyőződéssel állítja, hogy a modern rajzitanítás nem muló divat, hanem az időben és térben terjedni fog, mert természetes művészi szükségén alapul. Persze

tartózkodni kell a túlzásoktól és soha sem kell feledni, hogy gyermekekkel van dolgunk.

Nagyon sajnálatos, hogy Jablonkay előadására olyan kevesen jöttek el, de a kik ott voltak, nagy lelki gyönyörűséggel szemlélték az ő gondosan összeállított gyermekrajzait. Ezek a rajzok, melyek komoly öntudatos tanítási eredményei, bármely nemzetközi gyermek-rajzkiállításon föltűnést fognak kelteni és dicsőséget hoznak a magyar rajzoktatásra. *Rózsa Ignác.*

L a p o k.

A gyermek, Nagy László jeles szerkesztésében megjelenő lap tartalma. A gyermek rokonszenvi érdeklődése. Nagy László. — A siketnéma gyermek lelki világa. Berkes János. — Az első gyermektanulmányi és gyermekvédelmi kongresszus Berlinben. Domokosné Löblach Emma. — Irodalom. A gyermeki elme, Ranschburg Pál dr. könyve. Ism.: Keszler Károly. — Apróságok a gyermek életéből. Jablonkay Géza dr.

A Magyar Nyelvőr legújabb füzete Simonyi Zsigmond szerkesztésében a következő tartalommal jelent meg: Magyar elemek az európai nyelvekben, Simonyi Zsigmondtól. — A melléknévi mondatok népies használata, Balla Bélától. — Zomak és szomoga, Asbóth Oszkártól. — Brassai széljegyzetei a Magyar Nyelvörhöz: közli Pálfi Márton. — A mi diákjaink beszédéről. Benedek Károlytól. — A magyar nyelvújítás szótárához. Csefkő Gyulától. — A latin-görög szók magyaros alakjáról Zolnai Gyulától. A Magyar Nyelvőr előfizetési ára egész évre 12 korona. (IV. Ferenc József-köpart 27.)

Magyar Katonai Közlöny. Havi folyóirat. Szerkeszti és kiadja a m. kir. honvédelmi miniszter kirendelte bizottság. I. évfolyam, 3 füzet. Tartalma: Tanulmányok az orosz-japán háboruból. Irta: Nonay Dezső m. kir. honvéd-örnagy. — Miként lehetne a fiatal lovastiszteket a maguk képzésére serkenteni? Irta: Reich Árpád százados. — A cs. és kir. hadsereg lövéiskolájának közleményei. — Balkán-kérdések. Irta: Spai's S. százados. — Energia és technika. Irta: Kutka István százados, stb. A lap magas szellemi színvonalához méltó külső kiállítása is. Örülnünk kell, hogy az elhanyagolt magyar katonai tanulmányoknak ilyen előkelő miveltelő helye van már, mint ez a Közlöny.

Tanügyi, társadalmi élet.

Forel Agoston, a modern gondolkodók egyik leghiresebbje, ismét megjelent közöttünk, hogy gondolatainak híveit szaporítsa. Meg is telt az Újvárosháza közönséggel, és a szeretetreméltó öreg tudós oly meghittten, kedvesen szórakoztatta őket, mint ahogy a jó házi orvos teszi, mikor ideges betegeinek egészséget szuggerál. Nem ismeretlen már az ő tömérdek új eszméje, gondolata, az alkoholizmus ellen vívott harca: nagy megfigyelő, de még nagyobb álmodozó. Akik hallgatták, merem állítani, kevésbé követői, mint inkább divatos bámulói egy-egy társadalmi utópiájának s azok közül valók, akiknek minden jó, és minden kell, ami új. Hogy többet ne említsünk, mint Forelnek a szociális higiéniaéről előadott gondolatait: vajjon meggondolták-e, hogy képesek volnának-e azokat követni is, amidőn értők oly megdöbbenően lelkesednek?! Elmélkedvén Forelnek jövődöbéli életrendet megszabó tervein, mély lehangoltság fogja el az embert, hogy a mesterkéeltség, a kimértség, a

vigyázat, a csináltság oly szédítő fokára kell majdan eljutnia a szegény emberiségnek, ahol s amikor már élni sem érdemes talán. Mérheteretlen sivárságot kelt ezzel a jó arcú öreg úr a lelkekben, s akaratlanul is oly pusztítást végez ott minden jövőbe vetett hitünkben, hogy kételkednünk kell afölött: érnek-e annyit törekvései, mint ez a szaharai rombolás! A világ azonban forog és halad útján tovább, s gondolataiból az idő és az élet majd kirostálja azt, ami bölcs; a többi *holnap* már elveszti ujság-ingerét és rettentően lelkesedő bámuloit is. Azokat a szerencsétlen alakokat, akiknek, valószínű, nem kell a *Forel* higieniája, de kell a kozmopolitizmusa, amit az orvos úr itt ráadásul hirdet. De mi türelmesek vagyunk, ami műveltségünk legfényesebb bizonyítéka s ezt jegyezze meg jól *Forel* Ágoston is. Mi a kozmopolita-részegséget is olyan türelmes bölcseséggel gyógyítgatjuk, mint ő az alkohol részegséget.

Vas.

A szociális kérdés és a magyarság. Az Uránia Magyar Tudományos Egyesület ezidei közgyűlését március 21-én délután tartotta meg *Molnár* Viktor kultuszminiszteri államtitkár elnöklésével. Azok az adatok, amelyekkel a tudományt népszerűsítő egyesület beszámolt a közgyűlésnek, eléggé megvilágítják az Uránia áldásos tevékenységét, amely hálójába vonta az egész országot és ott terjeszti a műveltséget, ahol legnagyobb a szükség rá. Arra a nagyszabású és emelkedett szempontu felfogásra, amely *Molnár* Viktort, az egyesület fáradhatatlan és nagylelkű ügyvivő elnökét vezérli munkájában, teljes mértékben jellemző a megnyitó beszéd, melyből egy kis részletet mi is hozunk; a szociális kérdéstről és a magyarságról.

A közműveltség emelése és terjedése — mondja *Molnár* Viktor, — fogja hitem szerint megoldani vagy legalább is nagy mértékben elősegíteni megoldását annak a két olykor ellentétes mozgalomnak kérdéseit is, melyek mint szociális és nemzetiségi törekvések gyakran fölforgató és romboló hatással fenyegetik közéletünk nyugodalmas fejlődését. A szociális kérdést reánk nézve az a körülmény teszi veszedelmesebbé, mint a nyugati országokban, mert fejletlenebb gazdasági viszonyaink egyáltalán nem okozhatják, hogy a szükséges gazdasági átalakulás éppen az osztály- és érdekharc alakjában kerüljön homlokállásba egyéb törekvéseinkkel. Ez okból tehát még inkább arra vagyunk utalva, hogy a nemzetközi szociálizmus egyoldalú hirdetésével szemben és ellensúlyozására az oktatás és fölvilágosítás minden eszközét fokozottabb mértékben fölhasználjuk.

Kétségtelennek tartom továbbá, hogy a helyes nemzeti politika csakis az olyan kulturpolitika lehet, mely a lakosság összes rétegeiben bizonyos művelődési közösséget biztosít. Ennek a kulturpolitikának természetes alapja az az örökség, mely a magyarságra bizta a vezetés és irányadás tisztjét. Egyeséges köztudat magyar földön csak így alakulhat; de megalakulására, megerősödésére szükséges, hogy összpontosítsuk, szervezzük a kifejlett magyar kultúra minden erejét és egyesült erővel megteremtjük azt az egységes, egyet-érző és egyetörekvő nemzeti társadalmat, mely minden állandóságnak egyedül szilárd alapja.

Ezek azok a szempontok, melyek ez idő szerint a közoktatásügyi kormányzat nagynevű vezérének arra utalták, hogy a közművelődés ápolásában

figyelmét, mely hosszú ideig majdnem kizárólag az iskolai oktatás szűkebb körére irányult, az iskolán kívüli közoktatás kérdéseire is kiterjessze és lehető szabad, de tudatos irányítással a nemzeti kulturpolitika legszükségesebb szer-vét megalakítsa.

Nézetem szerint e célra különösen két föltételt kell számba venni. Az első az, hogy az iskolán kívül eső közoktatás szorososan a fönnálló szükség-letekhez fűződjék, közéletünk, gazdasági és erkölcsi állapotaink fogyatkozásai-nak pótlásában és bajainak orvoslásában lássa közvetetlen föladatát, tehát röviden mondva: egészen gyakorlati legyen. Az iskolai nevelés, a jövő nemzedék munkásságára készítvén elő, köteles talán elméletibb, egyetemesebb szem-pontokból szervezni munkásságát, de a felnőttek oktatása a jelent szolgálja: itt a szervezés egyedüli föladata az lehet, hogy aki valamiben oktatásra szorul, találjon valakit, aki számára ez oktatást nyújtja. A másik föltétel az, hogy valóban az egész országot behálózza az ily értelmű oktatás szervezete és a fönnálló társadalmi kapcsolatok fejlesztésével erős vidéki kulturális gó-cpontokat alakítson.

Magyar kulturánk e széles látókörű férfiának ez eszmei kijelentésére fölhívjuk a tanítóság figyelmét.

Az Otthon hangversenye, melyet március 24-én tartottak meg, fényesen sikerült. Az előkelő színvonalon álló műsorhoz: méltó volt az a nagyszámú és előkelő közönség is, mely az *Otthon* nagytermét teljesen betöltötte. Ugy éreztük ott magunkat, mint a tiz év előtti híres és fényes kaszinó-estéken mikor virágzása tetőpontján volt ez a nagy szabad-egyesület. Mindenben a legnagyobb rend; a legkényesebb eleganciának is megfelelő rendezés: nem-hogy kifogást vont volna maga után, hanem a legmelegebb dicséretet és el-ismerést fakasztotta a jelenlevők ajkain. Ez az elismerés és igazságos dicséret teljes mértékben meg is illeti a hangverseny megteremtőjét: *Faller* Jenőt, az *Otthon* egyik igazgatóját, aki fáradságot, munkát nem sajnálva, méltónak mutatta be magát a nehéz állás betöltésére. Az est műsora a következő volt:

1. a) Mendelsohn B. F.: A dalnak röpke szárnyán... b) Aggházy Károly: Cinka Panna dala „Rákóci“ c. szimfonikus ének költeményből. c) Káldy Gyula: Csalogánydal. Éneklő: *Dr. Pallady* Leontinné asszony.

2. a) Schubert-Wilhelmy: Ave Mária. b) Dvorak: Humoreske. Hegedűn előadja *Erdős* Mór úr, zongorán kíséri: *Wehner* Géza úr.

3. Szavaltat. Előadja: *T. Halmi* Margit asszony, a Vígszínház tagja.

4. a) Chopin: Etudes, 25. mű F dur. b) A moll. c) Keringő E moll. Zongorán előadja: *Wehner* Géza úr.

5. a) Puccini: Pillangó kisasszony. b) Dell' Aqua: Villanella. c) Rotoli: Il tuo pensiero. Éneklő *Santelli* Paula asszony, zongorán kíséri: *Reiner* Frigyes úr, a Népszínház-Vígopera tagja.

6. a) Popper: Gavotte. b) Bloch: Magyar ábránd. Hegedűn előadja: *Garaguly* Károly 6 éves hegedűművész, zongorán kíséri: *Wehner* Géza úr.

7. Kuruc nóták. Tárogatón előadja *id. Garaguly* Károly úr.

Minden szám után felzúgó taps jelentette a közönség elragadtatását. *T. Halmi* Margit asszonynak, aki utolérhetetlen bájjal szavaltta el *Kaffka* Margitnak három gyermek-életből merített tárgyú költeményét, még meg is kellett azokat toldania kettővel. Így járt *Santelli* Paula asszony is, aki közvet-

len művészetével előadott dalokkal remekelt Valamennyi szereplő megérdemli részünkről a legdicséretesebb elismerést: *Pallády* Leontinné mélyen átértzett, szépségesen csengő énekeért, *Erdős* Mór művészi hegedűjátékáért, *Wehner* Géza meglepő szépségű zongorázásáért, az id. *Garaguly* Károly tárogatón előadott gyönyörű kurucdalaiért s fia, a kis hat éves *Garaguly* Károly pedig bámulatot keltő hegedüléseért.

A szép hangversenyt tánc követte s a közönség a tüzes cigánymuzsika mellől csak a hajnali órákban oszlott el.

A Budapesti Tanítók Segítőegyesülete március 21-én tartotta meg negyvennegyedik évi rendes közgyűlését *Sántha* Lajos elnöklété alatt, aki emelkedett hangú lelkesítő megnyitó beszédet mondott. *Barca* Albin titkári jelentését, mely az egyesületnek nagy gonddal összeállított ez évi jelentésében már ki van nyomtatva, éljenzéssel tudomásul vették. *Wehner* Gyula József pénztári adatai szerint az egyesület vagyona 225.398 korona, a tagok száma 1203. Segítésre és temetésre az egyesület 13.000 koronát, ösztöndíjakra 2300 koronát fordított. *Fehér* József, *Pinterits* Károly és mások felszólalása, valamint *Nagy* Lajos megnyugtató, tartalmas válasza után a közgyűlés nagy lelkesedéssel megadta a felmentvényt. Ezután következett a választás, melynél egy kis csoport nagy mozgolódást fejtett ki egyes tisztviselők ellen, sajnos, minden alapos ok nélkül, ami a tagok nagy többségében nem keltett valami jó benyomást. Mindezek ellenére azonban *Sántha* Lajos lett ismét hat esztendőre megválasztott elnök, aki a leadott 163 szavazatból 163-at kapott, vagyis teljesen egyhanguan választatott meg. A többi tisztviselő és igazgatótanácsi tag is néhány szavazatot leszámítva, nagy többséggel nyerte el három-három évre való megbízatását. Alelnökök lettek: *Hajnal* Adolf és *Jeny* József; titkár: *Barca* Albin; ellenőr *Nagy* Lajos; igazgató tanácsi tagok: *Kiss* Béla, *Mikolik* Kálmán, *Moussong* Géza, *Zeltner* Ede; póttagok: *Romhányi* Sándor, *Schmidt* Antal, *Sturcz* György, *Szabó* István; számvizsgálók: *Lissák* Kálmán, *Rákos* István és *Szabó* Dezső.

Két tanfelügyelő kiténtetése. *Petri* Mór pestmegyei és *Kőrösi* Henrik a minisztériumba berendelt tanfelügyelő királyi tanácsos lett. A kulturának két igazán érdemes harcosát érte ez a kiténtetés. *Petri* Mór mint költő s mint monografia-író is tűnt fel (Szilágymegye kitűnő monografiáját írta meg), *Kőrösi* Henrik pedig mint szakíró s jeles fordító aratott szép sikereket. Mind a tanítóság, mind a nagyközönség már régen ismeri munkái után ezt a két nevet, a kiténtetés nem tette őket nagyobbá, csak mint elismerése a legfelsőbb hatóságnak: keltett örömet a két férfiú tisztelői sorában, akikhez mi is tartozunk. *Petri* Mórt az ő pestmegyei tanítói egy fényes és meleg est keretében ebből az alkalomból meg is ünnepelték.

Halálozás. Özv. *Keserü* Balázsné, szül. *Illek* Margit újpesti áll. iskolai tanítónő ez évi március 23-án életének 29., működésének 9. évében meghalt.

Az iparrajziskola. A kereskedelmi miniszter értesítette a fővárost, hogy méltányolni kívánja a fővárosnak áldozatkészségét, amellyel az iparrajziskolát főtartja s azért hajlandó a miniszter képesítés dolgában ugyanazt megadni az iparrajziskolának, amit az állami iparszakiskolák élveznek.

Pályanyertes tanfériak. A debreceni Csokonai-Kör szindarab-pályázatán az ezerkoronás díjat megosztották *Klement* Lajos fővárosi igazgató *Napraforgó* című énekes, népies vígjátéka és *Kristóf* János kassai tanfelügyelő-

ségi tollnok két bohózata között. Mind a három darab színre kerül a debreceni színházban.

Megbízottak. A tanítóknak és tanítónőknek a megbízást az ügyosztály javaslatára a tanács adta. A közoktató bizottságban régi törekvés, hogy a bizottságnak is legyen befolyása a megbízásra, mert a választásnál elsősorban a megbízást veszik figyelembe. A bizottság márc. 30-iki ülésén Piperkovich Bátor tanácsos olyan megoldást ajánlott, amely a bizottság tagjait kielégítette. Azt a javaslatot tette, hogy ha megbízásra lesz szükség, a kérelmeket a bizottság elé terjeszti s a bizottság hárommal jelöl. Az ügyosztály a bizottság jelöltjeit terjeszti a tanács elé s a tanács azok valamelyikének ad megbízást.

Tanítói állások szervezése. A közoktatásügyi bizottság márc. 30-án Piperkovich Bátor tanácsos elnöklésével tartott ülésén elhatározta, hogy a főreáliskoláknál egy tanári állást, a felsőbb leányiskoláknál és leány-gimnáziumnál egy új állást szervez, kettőt pedig átszervez; a felsőbb kereskedelmi iskoláknál hárommal, az iparrajziskoláknál egyet, a polgári iskoláknál huszonkettőt, az elemi iskoláknál három igazgató-tanítói és hatvan tanítói és tanítónői állást, az óvóiskoláknál hét állást szervez.

A **Népnevelők Könyvtára** ügye, melyet a darabontok idejében elvettek a *M. T. Otthonától* s adtak oda a Bp. Tanítótestületnek, kezd tisztázódni. Erre vonatkozóan kaptuk a köv. nyilatkozatot, melyet kötelességünk kiadni:

Alulírottak *Moussong Géza* úrnak, a Budapesti (hivatalos) Tanítótestület helyettes elnökének a Budapesti Hírlap március 28-iki számában a *Néptanítók Könyvtára* ügyében megjelent nyilatkozatára mint a közgyűlésen jelen voltak, az igazság érdekében szükségesnek látjuk kijelenteni a következőket:

1. Elvitatlan tény, hogy a Néptanítók Könyvtárát *eredetileg az elnökség vette bele az alapszabálytervezetbe* s a *Moussong Géza* úr elnöklete alatt lefolyt március 14-iki igazgatótanácsi ülés is meghagyta a tervezetben. Tehát annak, hogy a helyettes elnök úr a Néptanítók könyvtárának az alapszabályokból való kihagyásához maga is hozzájárult volna, jeleit az előkészítő munkálatok folyamán egyáltalán nem láttuk. A közgyűlésen pedig — elnöki kötelességéhez képest — egyszerűen fölterve a kérdést és nagy többség alapján konstatálta, hogy a közgyűlés a tervezet idevonatkozó részt elveti.

2. Tény az is, hogy az indítványozó, — *akinek indítványát a közgyűlés határozattá is emelte*, a IV. kerületi kör nevében *kifejezetten azért kívánta* a Néptanítók Könyvtárának az alapszabályból való kihagyását, mivel a IV. ker. kör közgyűlése főleg a Néptanítók Könyvtára miatt nem fogadta el az alapszabálytervezetet, mert lehetetlenségnek tartja, hogy azt a jogfosztást, ami ezen a réven a Magyar Tanítók Otthonát, mint a Népnevelők Egyesületének jogutódját érte: *egy másik tanítótestület erkölcsileg fedezze*. Tény tehát az, hogy a Néptanítók Könyvtára további kiadását a Hivatalos Tanítótestület elvetette.

3. Végül magából *Moussong* úr nyilatkozatából konstatálnunk kell azt is, hogy 3 évvel ezelőt *3 évre bízta meg* a Budapesti (hivatalos) Tanítótestületet a Népnevelők Könyvtára kiadásával a közoktatásügyi miniszterium; a megbízást tehát az elnökség — a vállalatnak az alapszabályokba való beállításával most a Magyar Tanítók Otthonának rovására — annak beleegyezése nélkül — véglegessé akarta tenni. Budapest 1908. március 28-án. *Bursics* Ernő *Juhász* Béla *Minke* Béla *Müller* Imre *Kreisler* Sándor *Szűcs* János *Fodor* Gyula *Gyulai* Frida, *Vancsik* Elemér, *Gyulai* Etelka.

Nyomatott Neuwald Illés utódai könyvnyomdájában Bpest, VIII, Üllői-ut 48.